

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1905. Första Kammaren. N:o 33.

Lördagen den 8 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 81, om anvisande af de i regeringsformen 63 § föreskrifna kreditivsummor;

n:o 82, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

n:o 83, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1905 åt en del tjänstemän och betjante m. m.; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 49, i anledning af väckt motion angående lagbestämmelser i syfte att arbetstagares egna tillskott till under arbetsgifvarens förvaltning stående sjuk-, begravnings- och pensionskassor måtte i händelse af arbetsgifvarens konkurs betryggas såsom arbetstagarnes egendom.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Fortsattes föredragningen af första särskilda utskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition n:o 21 med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)*

Punkten 1.

Lagförslaget.

Första Kammarens Prot. 1905. N:o 33.

Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)

60 §.

Denna paragraf lydte enligt

Kungl. Maj:ts förslag:

»Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas en tiondedel af statsmedel. Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Det statsbidrag, som belöper på underhållet af indelad väg, skall för dem, som sådant underhåll bestrida, utgå genom afräkning å deras allmänna utskylter; och gånge därmed som i 63 § sägs. Statsbidrag för det väggkassan åliggande vägunderhåll utbetalas till vägstyrelsen.

Den af särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll af all indelad väg inom distriktet skall, efter afdrag för bidraget af statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, hvarefter det belopp, som enligt denna fördelning på hvarje sådan fyrk belöper, såsom vägskatt påföres hvarje annan vägfyrk. Hvad därutöfver erfordras för bestridande af väggkassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för en hvar af dem.»

Utskottets förslag:

»Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas en femtedel af statsmedel. Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Det statsbidrag, som belöper på underhållet af indelad väg, tillkommer dem, som sådant underhåll bestrida, och utbetalas på sätt i 63 § sägs. Statsbidrag för det väggkassan åliggande vägunderhåll utbetalas till vägstyrelsen.

Den af särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll af all indelad väg inom distriktet skall, efter afdrag för bidraget af statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, hvarefter det belopp, som enligt denna fördelning på hvarje sådan fyrk belöper, såsom vägskatt påföres hvarje annan vägfyrk. Hvad därutöfver erfordras för bestridande af väggkassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för en hvar af dem.»

Herr Sjöcrona: Som herrarna behagade inhämta af herr Cederbergs reservation, sid. 184—186, så afser denna reservation,

i hvad den åsyftar ett godkännande af den Lundellska motionen, ändringar i 60 §:n andra och tredje styckena samt i 62 och 63 §§. Då nu kammaren med bifall till därom framställt yrkande återremitterat 57 §, följer däraf att dessa nämnda delar af lagförslaget äfven böra återremitteras. Men 60 §:ns första stycke, som handlar om statsbidragets storlek och om anslag af statsmedel för lindring åt de hårdast betungade distrikten, är fullkomligt oberoende af den Lundellska motionen. Herr Cederberg har ock såsom herrarna se å sid. 185 yrkat att 60 §:ns första stycket skulle godkännas, med den förändring, att orden »en femtedel» i utskottets förslag skulle utbytas mot »en tiondedel», såsom Kungl. Maj:t föreslagit. Det är uppenbarligen angeläget och riktigt att detta första stycke af 60 §:n nu företages till afgörande på det denna fråga må blifva slutligen behandlad i dag. Jag skall därför tillåta mig hemställa, att af den nyss uppropade 60 §:n må anses föredraget endast första stycket och att de följande styckena i paragrafen sedan måtte särskildt för sig upptagas till behandling.

*Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts)*

Sedan kammaren härtill lämnat sitt bifall, gafs ordet åter på begäran till

Herr Sjöcrona, som yttrade: I detta första stycke har, såsom herrarna veta, Kungl. Maj:t föreslagit, att staten skall bidraga med en tiondedel af uppskattade vägunderhållet, medan utskottets majoritet yrkat bidragets bestämmande till en femtedel. Här har redan förut i dag vid förhandlingarnas början tillkännagifvits af en ledamot af utskottet, herr Benedicks, att han ej kunnat vara med om detta förslag; och dessutom hafva jämte mig, tre andra ledamöter reserverat sig mot detsamma. Då jag nu skall be att få försvara denna reservation, anhåller jag att få erinra om denna väglagsfrågas föregående behandling af Riksdagen. I det år 1889 framlagda förslaget var ej fråga om något bidrag från staten; man utgick från den förutsättningen, att då fråga här endast var om vägarna på landet och icke äfven om väghållningsbesväret i städerna, kunde det icke vara lämpligt eller rättvist att statsbidrag skulle utgå enbart till landsbygden. Men under öfverläggningarna i Första Kammaren gjorde sig den åsikten gällande, att den lindring, som beredes jordbruket genom nämnda förslag, var nästan alltför obetydlig i förhållande till allt det besvär och den omgång, man skulle underkasta sig genom lagens antagande. Med anledning däraf ansåg sig 1891 års lagutskott nödsakadt att dock, för att en gång få slut på denna 100-åriga fråga, föreslå ett statsbidrag till belopp af en tiondedel af den uppskattade kostnaden; och detta förslag blef slutligen antaget af båda kamrarna, här i Första Kammaren dock icke utan ganska allvarliga gensagor från åtskilliga ledamöters sida. Nu ifrågasättes här, att detta statsbidrag skulle fördubblas. Jag ber då att få erinra därom, att kammaren redan beslutat att vägunder-

Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)

hållet skall uppskattas och statsbidrag utgå äfven för de vägar, som underhållas af vägkassan, och att broar och färjor skola behandlas på samma sätt, hvilket således betingar en ökning af statsbidrag. Vidare ifrågasättes ju i det nu föredragna stycket, att de väghållningsdistrikt, som äro särskildt betungade, skulle kunna erhålla ett extra understöd af statsmedel, i den mån anslag därför af Riksdagen beviljas. Och det är väl antagligt att förslaget härom kommer att antagas af båda kamrarna, då utskottet står enhälligt i sin hemställan. Men nu skulle man ytterligare bevilja ett dubbelt så stort statsbidrag som förut. Detta är ingen obetydlig sak för statskassan. År 1904 steg detta statsbidrag af en tiondedel af den uppskattade underhållskostnaden till något öfver 559,000 kronor. När nu härtill kommer kostnader för de vägar som underhållas af vägkassan och för broar och färjor, betingande enligt kammarkollegii beräkning en årlig kostnad af 400,000 kronor, följer däraf, om statsbidraget tänkes utgå med en tiondedel af uppskattade kostnaden, en ökad utgift af 40,000 kronor, hvadan således totalutgiften med detta nuvarande statsbidrag skulle blifva 600,000 kronor. Men, mina herrar, härtill kommer, att under de senare åren vägdelningar ägt rum på åtskilliga håll och i förening därmed nya uppskattningar, och att man äfven på åtskilliga ställen, där icke vägdelning ägt rum, önskar ny uppskattning. Då nu under den tid som förflutit från de föregående uppskattningarna alla arbetspris stigit är det högst sannolikt, att vägunderhållet in natura kommer att uppskattas afsevärdt högre, än förut varit fallet. Man kan sålunda antaga att ett statsbidrag af en tiondedel af uppskattade kostnaden skulle komma att belöpa sig till en rundt tal 700,000 kronor. En höjning af detta statsbidrag till en femtedel representerar således för staten en ökad årlig utgift af icke mindre än 700,000 kronor. Nu unnar jag mycket gärna de väghållningsskyldige alla möjliga lindringar; utan tvifvel är detta vägunderhåll öfverallt en rätt tung börda och på många håll ofantligt tung. De statistiska uppgifter, som åtfölja den kungl. propositionen, visa att af Sveriges 368 väghållningsdistrikt äro 132 distrikt så betungade af väghållningsskyldigheten, att uttaxeringen på andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet där utgör 30 öre eller mera. 30 öre motsvara, såsom herrarna lätt kunna räkna ut, 1 krona på bevillningskrona. Jordbruket får naturligtvis bidraga i lika mån dels genom natura underhåll och dels på sina ställen genom kontant bidrag därutöfver. Af de nämnda 132 distrikten tillhöra emellertid icke mer än 58 Svealand och Götaland, och af dessa 58 har icke något högre uttaxering pr fyrk än 57 öre. Intet af dessa distrikt i Svealand och Götaland kommer således upp så högt som till 2 kronor pr bevillningskrona. Utgiften är ju ganska dryg ändå, men kan ändock icke anses så ytterligt betungande, att man för dess lättande bör belasta statskassan med en årlig utgift af sju hundra tusen kronor. Hvad åter angår Norrland, öfverstiger

uttaxeringen i nästan alla distrikt 30 öre; och maximum nås, så som jag redan på förmiddagen nämnde, i Lits tingslags distrikt, där man kommit upp till 220 öre pr annan vägfyrk, således 7 kronor 10 öre på bevilningskronan, något alldeles oerhördt, och på jordbruksfyrk 5 eller 6 gånger denna summa. I fråga om en sådan tunga hjälper naturligtvis föga med ett statsbidrag af vare sig en tiondedel eller en femtedel; utan är det naturligtvis bättre att i stället få bevilja ett högre anslag för lindring åt de särskildt betungade distrikten. Gifvet är däremot, att, om statsbidraget höjes till en femtedel för landet i dess helhet med stor kostnad för staten, detta säkerligen kommer att medföra, att anslaget till lindring åt de hårdast betungade distrikten blir så mycket mindre; och finner jag häri ett ytterligare skäl att motsätta mig statsbidragets höjande.

Jag tillåter mig således hemställa, att kammaren ville, med afslag å utskottets hemställan i hvad denna skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, uti här förevarande del antaga detta förslag oförändradt. Därmed blir ock rättadt ett litet tryckfel, som ledsamt nog insmugit sig på sjätte raden af utskottets hemställan, där ordet »betungande» influtit i stället för »betungade».

Grefve Hamilton: För så vidt 1891 års väglag tillkom i syfte att lindra den på jordbruksfastighet eller rättare sagdt på den i mantal satta jorden hvilande väghållningstungan, genom att äfven andra beskattningsföremål och staten skulle bidraga till detta besvärs utgörande, måste vi väl erkänna, att lagen icke fyllt sitt syftemål, ty väghållningsbesväret har efter år 1891 varit vida mera betungande för jordbruksfastigheterna än dessförinnan. Granska vi statistiken från jordbrukaresynpunkt och icke som den sista talaren från andra inkomsttagares synpunkt, så finna vi, att, hvad jordbruksfastighet beträffar, medeltalet för vägskatten är cirka 5 gånger bevilningen, men i 31 distrikt mer än 10 gånger bevilningen. Med fäst afseende härå må det ursäktas, om utskottets majoritet och däribland jag ansett, att staten borde i något större mån än hittills varit fallet bidraga till detta väghållningsbesvärs utgörande. Den siste ärade talaren fämhöll, att man därigenom skulle betunga budgeten. Det är visserligen sant, men detta är icke någon ny skattebörda, som lägges på det svenska folket, utan blott en utjämning af en redan befintlig börda.

För min del kan jag ej inse annat, än att väghållningsbesväret är ett statsändamål. Det är det ur strategiskt hänseende; och dessa vägar äro ju till fördel icke blott för landtbefolkningen, utan äfven för städerna — det synes mig härutinnan råda en viss solidaritet mellan stad och land. Städerna äro ju landsbygdernas affärscentra, och till och från dessa måste man ju hafva vägar; detta till gagn äfven för städernas handel och industri. Vi se ju oupphörligt också städernas handelsresande på våra vägar. Skulle dessa vägar vara

*Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)*

Laggförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)

till blott i lokalt intresse, så behöfde de hvarken byggas eller underhållas så som nu sker, utan man kunde nöja sig med bygdevägar i stället för s. k. landsvägar. Och äfven i öfrigt finnas ju gemensamma intressen för stad och land. Männe icke de palats, som resa sig i städerna, de millionförmögenheter, som äro deras bästa skatteobjekt, i många fall hafva sitt ursprung från landsbygden, än från Norrlands skogar, än från Skånes betfält. Skulle det då vara så orimligt, att städerna i ersättning finge i någon liten mån bidraga att lätta denna för landsbygden så oerhördt tyngande skatt? Det är visserligen sant, att här i 60 §:n föreslås anvisande af ett särskildt anslag till lindring åt de hårdast betungade distrikten. Men, mina herrar, kan man icke anse de distrikt tillräckligt hårdt betungade, där denna utgift stiger till 5 gånger bevillningen? Jag föreställer mig, att med några få undantag, nämligen de distrikt, endast 6 till antalet, där utgiften icke uppgår till högre belopp än bevillningen, alla landets väghållningsdistrikt äro i behof af ökad understöd i detta hänseende. Det lär väl dessutom vara tämligen ovisst, i hvilken utsträckning ett dylikt särskildt anslag för lindring åt de hårdast betungade kan komma att utgå. Det kanske utgår i år och nästa år, men om några år äro möjligen förhållandena sådana, att man ej kan få anslaget igenom ens i gemensam votering. Och icke kan man väl bygga lagen på en så osäker grund.

Med anledning af hvad jag nu yttrat ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, i hvad angår 60 §:ns första stycke.

Friherre Palmstierna: Med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade, anhåller jag endast att få säga ett par ord för att motivera mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Han sade, att väglagen verkat betungande på jordbruksfastigheten. Jag tror icke, att väglagen på något sätt betungat jordbruksfastigheten, men genom väglagen hafva stora bidrag kommit jordbruket till godo såväl från staten som från öfriga beskattningsföremål. Därigenom hafva pretentionerna icke blott på vägarnas beskaffenhet, utan äfven på deras mängd högst betydligt ökats, vanligen på jordbrukarnes egen begäran. Man kan därför icke säga, att det varit väglagen, som orsakat detta. Nu är fråga om att öka budgeten med 700 tusen kronor för att ytterligare hjälpa dessa jordbrukare, som redan fått en ganska betydlig lättnad eller åtminstone en förmån, som verkat allvarsamt betungande på andra beskattningsföremål.

Man har vidare ställt i utsikt, att det skall vara ett extra bidrag från statens sida till särskildt betungade kommuner — och det tror jag alla kunna vara med om — men det är gifvet, att skall man först lämna ytterligare 700,000 kronor i ordinarie bidrag, så blir det icke så lätt att komma fram med en begäran om extra bidrag. Jag vill för min del påstå, att i mellersta och

södra Sverige behöfves det icke någon ökning af ordinarie statsbidraget.

Sedan kommer den frågan, hvilka skola lämna dessa bidrag? Jo, bland andra städerna. Dessa äro redan högt beskattade och få ensamman, utan någon hjälp från landtbefolkningens sida, hålla sina gator och vägar så långt stadens område räcker, och det kostar ganska mycket pengar.

Därtill kommer, att det här egentligen är fråga om en historisk utjämning, ty det kan väl ingen disputeras om, att väghållningstungan från början legat på landtbruket och att nu denna börda blifvit lättad. Detta har emellertid icke kunnat ske på annat sätt än att man öfverflyttat bördan delvis på andra. Det synes mig, att sådant bör ske varligt och under en följd af många år, så att bördorna icke kännas alltför hårdt för dem, som få dem lagda på sig, och vidare att man ser till, att fastigheternas taxeringsvärde icke rubbas.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr von Stapelmohr: Statsbidraget utgår enligt gällande lag för vägunderhållet in natura med en tiondedel af den uppskattade kostnaden. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall statens skyldighet att bidraga utsträckas därhän, att af uppskattade kostnaden af underhållet för allmän väg, bro och färja lämnas en tiondedel af statsmedel. Således äfven för sådant vägunderhåll, som nu åligger vägkassan. Vidare skall enligt förslaget under väghållnings-skyldigheten läggas all inkomst af minst 1,000 kronor, och för annan fastighet än jordbruksfastigheten har skatteplikten ökat med dubbelt.

I dag har Första Kammaren för sin del beslutit, att allmänningsskogarna skola likställas med jordbruksfastighet så till vida, att de skola påföras en vägfyrk för hvarje ett hundra kronor af taxeringsvärdet. Då är det naturligtvis att förvänta, att genom dessa förändringar i vägkassan skola inflyta intäkter, betydligt öfverstigande de nuvarande. Detta skall verka därhän, att utdebiteringen af extra vägskatt eller sådan, som påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för enhvar af dem, kommer att minskas och i vissa distrikt att helt och hållet bortfalla. Jordbruket kommer därmed att erhålla en betydande lindring.

Den ökning af statsbidraget, som påfordras till följd af dess höjande från $\frac{1}{10}$ till $\frac{1}{5}$, blir högst afsevärd. Den förste talaren anmärkte, att ökningen skulle gå till 700,000 kronor utöfver nuvarande statsbidraget, och i mina beräkningar har jag kommit till ungefär samma resultat. Den hjälp, som genom statsbidragets ökning från en tiondedel till en femtedel skulle tillkomma jordbruket, skulle verka mycket ojämnt. Nu är uppskattningen af naturaunderhållet på sina ställen oskäligt hög. I en del distrikt är den så hög, att verkliga kostnaden knappast öfverstiger

*Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.
(Forts.)*

Lagförslag om statsbidraget. I andra distrikt åter är den mycket låg. Jag skall be att till belysning af detta få anföra hvad länsstyrelsen i Jämtlands län sagt härom i sin femårsberättelse för åren 1896—1900. Där redogöres för årliga underhållskostnaden för en längdmeter väg. Uppskattningskostnaden för Hackås distrikt uppgår till 27,31 öre, men i Svegs distrikt till endast 5,76 öre. Härefter säger Kungl. Maj:ts befallningshafvande:

»Då slitningen på vägarna måste vara vida större i Svegs distrikt än i Hackås distrikt, har man svårt att föreställa sig, att icke verkliga kostnaden för sommarvägunderhållet måste vara betydligt högre i Svegs än i Hackås distrikt, och det antagandet ligger nära till hands att väghållningsskyldige, som icke hafva vägunderhållning in natura, få bidraga till väghållningen i Hackås distrikt med öfver 4 gånger mera än efter rättvisa grunder bort åligga dem.»

Då grunden för statsbidraget är så ojämn i olika distrikt, kan det väl icke vara lämpligt att ytterligare gifva dessa distrikt, som hafva hög uppskattningskostnad, ett premium genom statsbidrag. Efter ett statsbidrag af en femtedel af underhållskostnaden skulle Hackås få i statsbidrag per längdmeter i det närmaste lika mycket, som uppskattade kostnaden per längdmeter i Svegs distrikt går till.

Det synes mig däraf uppenbart, att, innan staten skrider hän till att öka statsbidraget, man bör se till att grunden för bidraget eller uppskattningskostnaden blir mera jämn och rättvis. Detta kommer antagligen att ske vid de nya uppskattningar, som komma att äga rum. Enligt förslaget skall nämligen Kungl. Maj:ts befallningshafvande nämna ordförande i uppskattningsnämnderna inom hela länet. Detta kommer otvifvelaktigt att medföra, att uppskattningen kommer att ske på jämnare sätt. Det förefaller mig, som vore det bättre, att staten använde de 700,000 kronorna, som skulle påfordras genom en ökning af statsbidraget från en tiondedel till en femtedel, på så sätt att staten lindrade väghållningstungan för de distrikt, som äro särskildt hårdt tryckta af densamma. Jag tillåter mig därför att hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i första punkten af § 60.

Herr Wester: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af friherre Palmstierna.

Han sade nämligen, att väglagen icke varit betungande för landtbruket. Jo, det är just hvad den varit. Vi må erinra oss, att för att få bidrag af staten och för att komma under väglagens bestämmelser, måste de olika vägdistrikten underkasta sig nya vägdelningar, som varit mycket dyrbara och i många hänseenden betungande. Men icke nog med detta. Många vägar hafva måst läggas om eller utläggas till större bredd. Det är dessutom en massa bestämmelser om skyldigheter, som nya väglagen medför, hvartill kommer en hel del utgifter i administrativt hänseende,

som gör, att hittills har väglagen icke varit till lättnad för jordbruket. I de flesta distrikt har man fått underhålla sina vägar som förut och därtill taxerat ansenliga summor, så att ännu har väglagen icke varit till synnerlig nytta för landtbruket. Att man antog väglagen var just beroende på att staten skulle lämna bidrag.

Det får väl icke förnekas, att underhållet af allmänna vägarna kan sägas vara ett statsintresse lika mycket som många andra saker, som staten understödjer och lämnar lån till. Man lämnar lån till enskilda järnvägar för att främja stora bolags eller ortsintressen. En hel del af dessa lån hafva, såsom herrarna kunna finna af revisionsberättelsen, icke lämnat någon ränta, utan staten har i sådant hänseende gjort stora uppoffringar därpå. Det finnes många andra områden, som man kan draga fram, där staten hjälper kanske med mindre skäl än i det här förevarande.

Det yttrades för något år sedan från statsrådsbänken här i kammaren, att jordbruket alltmera närmat sig till att blifva ett nådehjon under industrien. Jag vågar påstå, att det ligger en viss sanning i detta. Jordbruket går år för år tillbaka, och det blir allt svårare för jordbruket att förse sig med arbetskrafter. Härtill kommer, att vägunderhållet, som förr var en obetydlighet, hvilket man med lätthet bar, nu blifvit allt mer och mer tyngande.

Jag kan icke finna annat, än att det vore en rättvis sak, om utskottets förslag i denna punkt antoges. Staten har ju många intressen, men om man anställer en jämförelse med andra länder, så finner man, att de lämna långt större bidrag till vägunderhållet än hvad här är förhållandet. Man kan visserligen säga, att beviljar Riksdagen i år en femtedel af underhållskostnaden i bidrag, så kommer man ett annat år och vill hafva två femtedelar. Min tro är dock den, att Riksdagens sammansättning alltmer går i den riktningen, att landtmannaintresset icke får så stort inflytande i Riksdagen, att någon vidare förhöjning torde vara att befara. Har Riksdagen en gång lämnat ett något så när tillräckligt anslag, så lära väl icke några pretentioner i detta afseende vidare förekomma.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Boström, Filip: I min egenskap af representant för ett jordbrukande län skulle jag naturligtvis med nöje lämnat min röst för bifall af utskottets förslag om ökning af detta statsbidrag, för såvidt jag hade den uppfattning, att detta ökade statsbidrag skulle i afsevärd grad lätta de dryga umgälder och skatter, som tynga på vår jordbrukande allmänhet; men af den erfarenhet jag har om det sätt, hvarpå detta statsunderstöd verkar, vågar jag påstå, att för en större jordbrukare är denna inkomst af ingen som helst betydelse. Jag skulle emellertid släppa den uppfattningen, om jag ansåge, att den mindre jordbrukaren kunde hafva någon afsevärd förmån af densamma, men med den stora splittringen af

*Lagförslag om
ändring i vissa
delar af lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande
på landet.*
(Forts.)

Lagförslag om ändring i vissa delar af lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet. (Forts.)

detta anslag på alla väghållningsskyldige, så blir förmånen af statsbidraget af så utomordentligt ringa betydelse, att jag vågar påstå, att det finnes knappast något statsanslag, som så litet käns för dem, som det är afsedt att hjälpa, som just detta.

Då nu i allt fall detta ytterligare statsbidrag går upp till 700,000 kronor, då vi veta hvilka svårigheter som förefinnas hvarje år att få budgeten att gå ihop, och då vi sett, huru man på grund af finansiella skäl afslagit en hel del anslag, som äro för landet i sin helhet af vida större betydelse än hvad detta är, så vågar jag hemställa till kammaren, huruvida det kan vara lämpligt att företaga denna ökade statsutgift.

Det är på grund häraf, som jag tillåter mig yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande första stycket af föreliggande paragraf yrkats, dels att detsamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock att kammaren måtte godkänna motsvarande stycke af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarade sig finna propositionen på styckets godkännande enligt Kungl. Maj:ts förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

* Herr *Montgomery* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner första stycket i första särskilda utskottets förslag till ändrad lydelse af 60 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande stycke af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 64.

Då härefter till afgörande företogs *andra och tredje styckena* af förevarande paragraf, begärdes ordet af

Herr Sjöcrona, som yttrade: På grund af hvad jag redan an-
fört tillåter jag mig yrka återremiss på dessa två punkter.

Efter härmed slutad öfverläggning visades föreliggande delar
af 60 § åter till utskottet.

61 §.

Godkändes.

62 §.

Herr Sjöcrona: Likaledes i afseende å denna paragraf tillåter
jag mig yrka återremiss.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter nu föredragna
paragraf visades åter till utskottet.

63 §.

Herr Sjöcrona: Äfven på denna paragraf tillåter jag mig
yrka återremiss.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, visades före-
varande paragraf åter till utskottet.

Öfriga delar af utskottets förslag.

Godkändes.

Utskottets i punkten 1 gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredrag-
ningen af lagförslaget.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af första särskilda utskottets den 5
och 7 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 2, i anledning af
Kungl. Maj:ts proposition n:o 22 i fråga om rättighet till hämt-

ning af väglagningsämnena från kronans jordbruksdomäner, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande samman-
satta stats- och lagutskottets den 4 och 5 innevarande april bord-
lagda utlåtande n:o 9, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposi-
tion med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols
tjänstgöring på afdelningar äfvensom stadga angående måls hand-
läggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar
samfaldt, *dels* af berörda förslag föranledda, i statsverkspropositionen
gjorda framställningar om höjning af anslaget till högsta domstolen
och nedre justitierevisionen, *dels ock* tvenne med föranledande af
Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag afgifna motioner.

Punkten 1.

*Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på afdelningar
m. m.*

Genom en den 14 januari 1905 aflåten proposition, n:o 14,
hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i
statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt 87 § rege-
ringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga

dels följande förslag till

L a g

angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Med upphäfvande af lagen angående Kungl. Maj:ts högsta dom-
stols tjänstgöring på afdelningar den 26 mars 1897 förordnas som
följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall intill 1908 års utgång
utgöras af tjuuguett justitieråd. Därefter skall antalet justitieråd,
i den mån sådant i följd af inträffade ledigheter kan ske, nedbringas
till aderton.

Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nodan sägs.

2 §.

Aderton veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en
afdelning, under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påsk-
ferier på två afdelningar.

3 §.

Så länge justitierådens antal är tju guett, bildas ytterligare en afdelning, å hvilken tjänstgöring äger rum tjugufem veckor om året. *på afdelningar m. m.*

4 §.

Där högsta domstolen, sedan justitierådens antal nedbringats till aderton, finner den tjänstgöring, som enligt 2 § är föreskrifven å dels en och dels två afdelningar, med hänsyn till antalet af mål och ärenden icke vara tillräcklig, bör högsta domstolen arbeta på ytterligare en afdelning i sex veckor om året.

Hvad nu är föreskrifvet skall jämväl äga tillämpning, medan justitierådens antal utgör nitton eller tjugu, dock att den tid, under hvilken tjänstgöring å ytterligare en afdelning skall äga rum, bör lämpas efter de sålunda befintliga arbetskrafterna.

5 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvari de enligt gällande föreskrifter anmälas.

6 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äger högsta domstolen att emellan justitieråden fördela tjänstgöringsskyldigheten.

7 §.

Angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfäldt är särskildt stadgad.

Denna lag träder i kraft den 1 november 1905.

dels ock följande förslag till

S t a d g a

angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

Med upphäfvande af stadgan angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt den 21 april 1876 förordnas som följer:

Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på afdelningar
m. m.
(Forts.)

Mom. 1.

Finner någon af högsta domstolens afdelningar, vid öfverläggning till dom, den å afdelningen rådande mening afvika från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit af högsta domstolen antagen; då må afdelningen förordna, att målet skall af högsta domstolens afdelningar samfäldt af dömas; och böra, där laga hinder icke möter, alla justitieråden i målets pröfning deltaga.

Hafva i särskilda, för afdelningen kända, domar mot hvarandra stridande åsikter, i fråga om viss rättsgrundsats eller lagtolkning, på olika tider gjort sig inom högsta domstolen gällande, äge hvad ofvan föreskrifvet är tillämpning endast i det fall, att afdelningen finner den rådande meningen afvika från den senast meddelade domen.

Mom. 2.

Hvad i föregående moment stadgad är, afser ej mål, som från krigsdomstol drages under Konungens pröfning; ej heller mål, som angår häktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september.

Denna stadga träder i kraft den 1 november 1905.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade sammansatta stats- och lagutskottet till behandling förehaft två inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena af herr *C. A. Lindhagen*, n:o 205, däri yrkats, att Riksdagen icke måtte bifalla det framlagda förslaget till lag om högsta domstolens arbete på afdelningar, och den andra af herrar *G. A. Ahlstrand* och *S. O. Nylander*, n:o 227, däri hemställts, att berörda förslag och de i anledning däraf ifrågasatta anslagen till nya ämbets- och tjänstemän icke måtte nu vinna Riksdagens bifall.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att Riksdagen, med afslag å herr Lindhagens motion n:o 205 äfvensom herrar Ahlstrands och Nylanders motion, i hvad densamma rörde nu ifrågavarande proposition, måtte antaga de i propositionen framlagda förslag *dels* till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, *dels ock* till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

Herr Afzelius: Jag ber endast att få yttra ett par ord till stöd för det afslagsyrkande, som jag anser mig skyldig att fram-

ställa. Jag vet mycket väl, att kammaren har den uppfattningen, att, när utvägen att, för afarbetande af balansen, använda tillförordnade ledamöter är stängd, det icke återstår någon annan väg att gå än den här föreslagna. Hvad jag nu säger är från min sida på sedt endast ett »*dixi et salvavi*».

När för några dagar sedan jag stred för den andra utvägen, antager jag kammaren nog fann, att jag gjorde det icke af förkärlek för tillförordnade ledamöter, utan att jag gjorde det därför, att jag fann *den* vägen dock vara att föredraga framför denna. Dessa fem-manna-afdelningar i högsta domstolen äro för mig en ren anomaly; det är något, som jag anser strida äfven mot enkla anspråk på en god rättsskipning i högsta instans. Vår grundlag medgifver ju visserligen, att man i »*ringare mål*» må afgöra saken på fem man hand, men detta stadgande, detta tal om ringa mål har alltid förefallit mig motbjudande. Rättvisan — den är aldrig någonting ringa, vare sig det gäller den ena eller den andra. Men grundlagen medgifver detta endast såsom en nödfallsutväg för att icke vid tillfälligt förfall för någon ledamot högsta domstolen skall försättas i inaktivitet. Helt visst har den varit fullkomligt främmande för grundlagens stiftare den tanken, att man skulle sätta detta i system, såsom normalt antaga detta sätt att ordna rättsskipningen där.

Dock — om denna anordning blefve blott provisorisk, kunde man finna sig i den. Det vore då ett öfvergående ondt. Huruvida den blir det eller icke, är helt och hållet beroende på hvilket beslut man kan komma att fatta i afseende på minskningen af den arbetsbörda, som hvilar på högsta domstolen, i afseende på möjligheten att minska tillströmningen af mål och ärenden till högsta domstolen. Därom skall fattas beslut, såsom vi tro, nästa riksdag. Jag är i den delen ofantligt skeptisk. Faran med detta förslag är den, att vi fortfarande komma att få dragas med denna olyckliga organisation, i stället för att besluta oss för den organisationen, som — *i händelse ingen fullt effektiv minskning kan åstadkommas* — är den enda rätta. Hvilken är den organisationen? Jo, det är en organisation med 24 ordinarie ledamöter. Men, säga herrarna, då är det väl ändå svårare att upprätthålla den enhet, om hvilken jag förra gången talade? Nej, mina herrar, tvärtom. Med denna organisation indelas högsta domstolen i fasta kamrar. Man fördelar målen mellan dem, vi få två afdelningar för handläggning af civila mål och en kriminalkammare för brottmål. Det blir lättare att upprätthålla enheten på de båda hållen än hvad det någonsin kan blifva med 21 ledamöter.

Som sagdt, jag har endast velat uttala detta. Jag vill icke förtänka någon, som tror, att verkligen en sådan minskning skall kunna åstadkommas, att han röstar för detta förslag. För mig är den utsikten en fullständig illusion. Hvilkendera uppfattningen är den rätta, kommer redan nästa riksdag att visa sig.

*Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på afdelningar
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på afdelningar
m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Berger: Det får väl anses klart ådagalagdt, att balansen hos högsta domstolen af oafgjorda mål för närvarande är så betydlig, att densamma icke kan afhjälpas utan vidtagande af särskilda åtgärder för det ändamålet.

Då nu Riksdagen för någon tid sedan beslutat att icke godkänna, att dessa åtgärder finge bestå i tillsättandet af extra ledamöter af högsta domstolen, läser någon annan utväg nu icke finnas för sakens ordnande, än att nya ordinarie justitieråd tillsättas. Då justitieråden för närvarande äro 18 och de enligt regeringsformen icke få vara flera än 21, så synes det vara klart, att hvad som nu bör ske är tillsättandet af tre nya ordinarie justitieråd. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Hedenstierna: Sedan herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet nu har yttrat sig i saken och så tydligt strukit under hvad i kungl. Maj:ts proposition förekommer angående nödvändigheten att minska eller åtminstone begränsa den stora balans, som förekommer i högsta domstolen, och hvilken balans gör, att allmänheten i många år får vänta på afgörandet af ganska enkla saker, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag såsom det enda möjliga för att hålla balansen inom måttliga gränser och för att den icke må ökas.

Herr Blomberg: Jag har icke något annat yrkande än det, den siste talaren framställde, men jag skall ändå tillåta mig uttala såsom min bestämda öfvertygelse, att det mål, som man satt sig före, nämligen att få den stora balans, som uppkommit i högsta domstolen, bortarbetad, icke kan tillgodoses på det sätt nu föreslås. Den tillökning af högsta domstolens arbetskrafter, som härmed åstadkommes, kan icke förslå för den uppgiften. Kan denna tillökning räcka till för att hindra, att balansen ökas, torde detta vara det högsta, den kan åstadkomma. Och därmed är man ingalunda hjälpt. Om man vill komma till ett lyckligt mål, måste man ovillkorligen tillförsäkra högsta domstolen tillräcklig tillökning i arbetskrafter, så att domstolen må kunna åstadkomma så ökad arbete, att jämväl balansen kan verkligen i så stor mån som möjligt bortarbetas.

Då frågan senast var före här på grund af konstitutionsutskottets framställning, gjorde konstitutionsutskottet med anledning af just den omständighet, som för utskottet var fullständigt klar och tydlig, gällande, att man borde försöka för en kortare tid åstadkomma tillökning i arbetskrafterna genom tillförordnade medlemmar af högsta domstolen. Detta var visserligen en anordning, som utskottet icke synnerligen gärna gick in på, men som det dock fann sig uti såsom en nödfallsutväg, hvilken man provisoriskt kunde använda på grund af ändamålets synnerliga vikt och betydelse. För egen del var jag mera obenägen för detta än utskottets

öfriga medlemmar, emedan jag ytterst ogärna ville tillställa t. f. bisittare säte och stämma i högsta domstolen. Därför kunde jag icke heller förena mig i den motivering utskottet anförde för sitt förslag, då anordningens provisoriska karaktär däri icke nog skarpt framhölls. Men om jag också sålunda bestämdt föredrager uteslutande ordinarie domare i vår högsta instans, vill jag å andra sidan ännu en gång betona, att man, om man verkligen vill åstadkomma hvad man synes åsyfta, i alla händelser måste skaffa högsta domstolen större antal nya bisittare än det nu föreslagna. Detta är framför allt nödigt därför, att den utväg, man här föreslagit, nämligen åstadkommande af länge arbetande afdelningar på fem man, är i alla afseenden otillfredsställande. I synnerhet vill jag framhålla, att det är orimligt att göra gällande, att femmansafdelningar skola vara tillfyllestgörande för handläggande af så viktiga frågor som lagärenden. Det är icke antagligt, att våra grundlagsstiftare någonsin tänkt sig, att dylika ärenden skulle rubriceras bland »ringare mål.» Det torde, såvidt jag tror, föga öfverensstämma med våra grundlagsstiftares tankegång, att dessa ärenden skulle af fåtaliga afdelningar behandlas; att de skulle behandlas af högsta domstolen i dess helhet, vore rimligare. Det stadgades 1809 i grundlagen, att dessa ärenden skulle prövas både i statsrådet och af högsta domstolen och därmed tillade man dem otvifvelaktigt så stor betydelse, att de ingalunda af högsta domstolen skulle få behandlas såsom ringare mål, utan såsom mycket viktiga angelägenheter. De böra icke heller i vår tid på något sätt degraderas till sådana ringare mål och må således icke af dylika mindre afdelningar handläggas. Jag har velat betona detta, och jag instämmer i detta afseende fullkomligt med den ärade talaren på stockholmsbänken.

Därför måste vi vara betänkta på ytterligare åtgärder för att bereda högsta domstolen en förstärkning af arbetskrafter, som verkligen tillgodoser allmänhetens behof att få sina rättegångsärenden afgjorda någorlunda hastigt och som kan förebygga, att balansen icke stannar vid den nuvarande storleken eller ytterligare tillväxer.

Friherre Palmstierna: Utan att inlåta mig på några juridiska frågor, skall jag dock, då jag varit med på den afdelning, som behandlat denna fråga och kommit till detta resultat, tillåta mig att i korthet anföra några skäl för utskottets förslag.

Jag hörde visserligen till dem, som röstade för konstitutionsutskottets förslag, att det skulle vara 6 tillförordnade ledamöter, men när Riksdagen icke ville vara med om det, har jag ansett, att man bör böja sig för Riksdagens en gång uttalade mening, och då det är nödvändigt, att balansen afarbetas, finnes det enligt min uppfattning icke något annat sätt än att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Här har sagts, att femmansafdelningar äro högst olämpliga.

Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på afdelningar
m. m.
(Forts.)

De skulle dock, efter hvad som här står på sid. 14, behandla en del ansökningar, vissa slag af besvärsmål af mindre betydelse afven- som lagförslag. Därmed torde icke vara sagdt, att lagförslag skola räknas såsom *ringare mål*, men om fem justitieråd tillsammans genomarbete lagförslagen, torde det vara tillräckligt.

Man har sagt, att det blir mycket bättre, om det blir 24 ledamöter. Ja, det går ju an, om Riksdagen vill hafva så många, men det torde ännu vara högst osäkert. Och det är ju meningen, att detta skall antagas och på samma gång pressa på att det blir ändring i antalet af de ärenden, som hänvisas till högsta domstolen, hvilket, om jag icke misstager mig, möjligen kan ske nästa år, då Riksdagen får tillfälle att betydligt lätta högsta domstolens arbete, så att balansen hastigare afarbetas.

Jag tillåter mig på grund häraf yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Jag ber blott att till protokollet få antecknad, att jag anser, att det nu föreliggande förslaget, om det bifalles, icke kommer att hafva den effekt, som med detsamma afses, utan att år 1908 säkerligen kommer att föreligga lika stor öfvervikt af balanserade mål som nu. Då jag därtill håller före, att det kommer att lägga hinder i vägen för hvad som verkligen behöfves och bör ske, för att högsta domstolens arbete skall kunna utföras med full effektivitet, samt då jag slutligen för min del är öfvertygad, att den rätta boten mot missförhållandena ligger uti att söka från högsta domstolen fränskilja en hel del af det arbete, som nu åligger domstolen, skall jag be att till protokollet få antecknad, att jag anser, att det föreliggande förslaget borde afslås.

Herr Hedenstierna: Ja, jag vill icke förneka möjligheten af att detta lagförslag, om det bifalles, icke kommer att väsentligen minska balansen, men det kommer åtminstone att göra så mycket, att balansen icke ökas under den närmaste tiden, och det är tillräckligt mycket det. Genom förslagets antagande skulle omkring 300 flera mål årligen afgöras, hvilka nu hvila i afvaktan på Kungl. Maj:ts afgörande, och huru stor betydelse det har för rättsskipningen, att dessa mål afgöras, kan enhvar lätt inse! Man bör således försöka hvad man kan, för att balansen icke må tilltaga.

Det må vara sant, att det är olämpligt, att högsta domstolen skall arbeta på afdelningar om icke mer än fem ledamöter. Det har klandrats, att man talat om större och mindre mål. Låt om oss kalla dem lättare eller svårare, ty odisputabelt är väl, att mål kunna vara af den beskaffenheten, att det är alldeles tillräckligt tillfredsställande, att fem justitieråd behandla dem, och likaledes är det möjligt, att en del af de lagförslag, som vi hafva att förvänta under den närmaste tiden, mycket väl kunna behandlas och utlå- tande öfver dem afgifvas af fem justitieråd och att det icke nöd-

vändigt behöfver vara sju för att afgöra dem. Det har äfven förr inträffat, att endast fem ledamöter af högsta domstolen deltagit i måls afgörande, och någon olägenhet däraf har icke försports.

Då det således är af stor vikt, att balansen icke kommer att ökas under den närmaste tiden, då ett och annat större lagförslag, som skall granskas, är att förvänta, vågar jag fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 4 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande af tuberkulossjukdomens utbredning.

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.*

Till utskottets behandling hade öfverlämnats en af herr *F. A. Boström* väckt motion, n:o 27, hvori hemställts, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga fullständig utredning angående de åtgärder, som lämpligen kunde för hämmande af tuberkulossjukdomens utbredning vidtagas.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt,

»att Första Kammaren ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga utredning angående de åtgärder, som till hämmande af tuberkulossjukdomens utbredning kunna lämpligen vidtagas närmast genom beredande af erforderlig sjukhusvård åt de tuberkulossjuka.»

Vid utlåtandet hade reservation afgifvits af herr *Jonsson*, som anförde:

»Då de skäl, som Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 i sitt betänkande n:o 7 anförde till stöd för sitt afstyrkande af en vid riksdagen år 1904 väckt motion i liknande syfte, äfven synas

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.*
(Forts.)

mig vara fullt tillämpliga på nu väckta motioner, och då de numera af »Svenska nationalföreningen mot tuberkulos» igångsatta, vidtomfattande arbeten för tuberkulosens bekämpande sannolikt komme att till skada för själfva saken förslappas, om den nu af utskottet tillstyrkta fullständiga utredningen vid sidan af den nu pågående mycket viktigare skulle komma till stånd, så har jag ansett, att Riksdagen bör tills vidare afvakta resultatet af förutnämnda förenings arbeten, innan den tager något initiativ i denna viktiga fråga.»

Herr Jonsson: Såsom herrarna behagade finna, har jag i en hastigt hopkommen, kortfattad reservation anført en särskild mening gentemot utskottets majoritet, och om herrarna haft tid att läsa betänkandet, finna herrarna där, att jag har åberopat de skäl, som blifvit anförda af Andra Kammarens tillfälliga utskott 1904 i dess utlåtande n:o 7 mot den då väckta motionen af ungefär samma innehåll som denna. Nu finnes det en del af dessa motiv i detta betänkande, men andra, som gälla samma sak, däremot icke. Af hvad som här har införts torde herrarna finna, att hvad beträffar lagstiftning mot tuberkulos, har fjolårets tillfälliga utskott anført afgörande skäl mot ett sådant stadgande, på den grund att man ännu knappt vet hvad tuberkulos är, och att det således skulle vara högst riskabelt att genom lagstiftning gripa in i familjelifvets förhållanden på ett sätt, som skulle kännas kränkande för enskilda personer, utan att man kanske vunne något resultat i afseende på det mål man afser.

Utskottet har här ansett sig kunna förbigå hvad som för öfrigt anförts af fjolårets tillfälliga utskott. Därför säger utskottet, att fjolårets motionär synes hufvudsakligen hafva tänkt på lagstiftningsåtgärder, under det årets motionär synes lägga hufvudvikten på vårdanstalter för de sjuka. För att herrarna må kunna få reda på sakens sammanhang, hvad motionären i själfva verket vill, skall jag först påminna om hvad fjolårets motionär föreslog. Han slutade med, att »Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, hvilka ytterligare åtgärder från samhällets sida lämpligen böra vidtagas för bekämpande af tuberkulosen, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, som däraf kunna föranledas», och i sin motivering omnämnde han behofvet af undervisande åtgärder om sjukdomens natur och sättet att såvidt möjligt kunna bekämpa den eller undvika smitta. Så nämnde han om lagstiftningsåtgärder, ledande till samma mål, som undervisningen skulle afse, och slutligen talade han om sanatorievård.

Årets motionär har rört sig på alldeles samma område, och det faller sig då tämligen gifvet, att om föregående års utskottsyttrande var rätt *då*, kommer det äfven att vara rätt nu. Och jag ber att få läsa upp hvad det utskottet yttrade rörande sanatorievården eller om anordnande af anstalter för vård af tuberkulösa. Det resonerar om sanatorievården först, och så kommer ett stycke,

där det säger: »Så mycket torde dock i alla händelser kunna sägas äfven rörande frågan om åtgärders vidtagande för att bereda lämplig vård åt och om möjligt till hälsan återställa de tuberkulösa, att ännu är icke sista ordet sagdt beträffande hvad som i detta afseende är fördelaktigast och bäst för de sjuka och för det allmänna. Att under sådana förhållanden redan nu taga en bestämd position i denna fråga och med betydande ekonomiska uppoffringar slå in på ett system, som måhända sedermera skulle visa sig vara ett misstag, synes icke vara ett klokt och praktiskt tillvägagående. Bättre är då att ännu något bida tiden och genom nogsamt aktgifvande på de rön, som göras i länder med större resurser, än dem vi hafva, draga nytta af deras erfarenhet och sålunda med måttliga uppoffringar nå det mål, till hvilket vi alla sträfva.» Och ungefär i samma riktning fortsätter det. Herrarna finna således, att äfven frågan om vården af de sjuka var föremål för fjolårets utskotts behandling, och i detta utskott satt åtminstone en man med viss auktoritet på det området, som man icke kan alldeles fränkänna tämligen godt omdöme i frågan.

Men jag skulle för öfrigt vilja hemställa, om någon, som läst denna redogörelse för diskussionen rörande tuberkulosfrågan i svenska läkaresällskapet, icke däraf finner, att det är fullkomligt sant, hvad fjolårets utskott säger, att man ännu mycket litet känner till tuberkulosen, dess uppkomst och rätta sättet för dess bekämpande, och skulle icke utskottets yttrande i denna sak vara fullt pålitligt, så tror jag dock, att enhvar skall efter något studium komma till samma resultat.

Nu har, som sagdt, det tillfälliga utskott, hvars utlåtande nu är under behandling, förmenat, att just anläggning af vårdanstalter för de sjuka skulle vara den sak, hvarom man lättast kunde ena sig. Jag vågar påstå, att det finnes ingen egentlig enighet bland fackmän ens om denna sak. Men äfven om så skulle vara, frågar jag: Är det hufvudsaken att man lätt kan ena sig om någon åtgärd, äfven om den icke är den klokaste och ekonomiskt riktigaste? Är det icke själfva hufvudsaken i en fråga som denna att söka bedöma omfånget, vidden och de sannolika verkningarna af det ena eller andra sättet, som man tillråder att staten bör ställa sig i spetsen för och verkställa utredning om. Herrarna, förmodar jag, tänka som så: det är ju icke farligt, om Riksdagen skrifver till Kungl. Maj:t och begär en utredning om, huru dessa vårdanstalter böra lämpligast ordnas, huruvida de skola bekostas af staten, af landstingen eller af kommunerna eller af några af dessa i förening, ty Riksdagen kommer ju sedan i tillfälle att pröfva, hvad som kan vara klokt och gagneligt i den blifvande utredningen och i de förslag, som däraf föranledas. Det är ett mycket vanligt sätt, att, då man behandlar frågor angående skrivelser till Kungl. Maj:t, icke tillräcklig hänsyn tages till hvad man kan vänta sig blifva följden af dessa skrivelser, i den tanken, att det

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

är ingen fara med den saken; tids nog kan man sofra förslagen, då de en gång komma inför Riksdagen. Jag är af annan mening därvidlag och särskildt i det fall, som här föreligger, af flera olika skäl. För det första torde det för kammaren vara känt, att vi sedan förra året hafva en svensk nationalförening för tuberkulosens bekämpande, och det torde äfven, tror jag, vara känt, huru vidt-omfattande den har tänkt sig att gå till väga vid utredningen af allt, som rör denna så ytterst svårlösta fråga. Så t. ex. har af föreningen planlagts, att förslagsvis här i Stockholm i därför afsedt hus skulle inhysas familjer med barn för utrönande af den inverkan det kan hafva på barnen, att någondera af föräldrarna vore behäftad med tuberkulos, för att därigenom komma på det klara med betydelsen af smitta och ärftlighet mellan föräldrar och barn i afseende å denna sjukdom. Det har äfven ingått i föreningens plan att söka utvälja en typisk socken på landet för att utreda, huru stor procent sjuka där kan finnas, samt åtskilliga andra förhållanden, rörande hvilka det med nu befintligt statistiskt material icke är möjligt att bilda sig ett omdöme. Allt detta för att på sådan basis kunna göra sig en föreställning om, i huru stor utsträckning vårdanstalter för tukerkulösa kunna vara behöfliga.

Vid läkaresällskapets förhandlingar om denna fråga har af en läkare framställts antagande, att för närvarande årligen dö mellan 12,000 och 13,000 personer i denna sjukdom, och antalet sjuka återigen har af honom beräknats till 60,000. Sjukdomen kan såsom bekant räcka i årtal, innan döden inträder, men behovet af vård inträder, såsom äfven är bekant, redan vid sjukdomens första stadium, och således blir siffran af tuberkulösa sjuka en helt annan än siffran för dödsfallen i samma sjukdom under ett år. På denna grund har han antagit, att, såsom jag vill minnas, det skulle behövas plats för 12,000 tuberkulösa utöfver hvad för närvarande finnes. Hvad betyder då detta i ekonomiskt afseende, om man skulle tänka sig nödvändigheten att anordna plats för 12,000 sjuka? Den förslagsställare, som just framkastade tanken om behovet af vårdanstalter, utgick från antagandet, att dessa skulle kunna ordnas jämförelsevis billigt gentemot hvad våra folksanatorier kostat. Jag har någon liten erfarenhet om dessa sanatorier, då jag deltagit i de första förberedande åtgärderna för framläggande af plan för dessa sanatorier, hvarvid man trodde sig kunna få dessa sanatorier uppbyggda och ordnade för ett helt annat pris än som sedan visade sig vara fallet. I afseende på driftkostnaden, d. v. s. dagkostnaden för de sjuka, har erfarenheten lämnat det resultat, att denna kostnad sprungit upp öfver den beräknade med mycket betydande belopp. Anläggningskostnaden för sanatorier med inventarier uppgår per patientplats till mellan 6,000 och 7,000 kronor. Driftkostnaden går upp till ungefär 3 kronor för dag och patient, litet mindre för ett par och litet mer för det tredje. I detta sammanhang vill jag nämna, att i afseende å ett af dessa sanatorier en förslags-

ställare inom kommittén var af den mening, att man borde bygga det norrländska af trä för att sålunda visa, att det kunde låta sig göra att få anläggningen billigare än för de två andra, som uppfördes af sten och sålunda enligt hans mening blefve dyrare. Resultatet af denna förslagsställarens idé, som också genomfördes, blef att det sanatorium, som uppfördes af trä, kostade mer än 100,000 kronor utöfver hvad de af sten gingo upp till. Jag anför detta såsom exempel på, huru ohållbara beräkningarna kunna vara, om man är nog sangvinisk att tro det vara möjligt att få ned anläggningskostnaderna till hvad man önskar, och på samma sätt förhåller det sig med driftkostnaden för dessa anstalter. Den af herrar läkare, som bäst hade reda på saken, har kommit till en kostnad af 3 å 4 tusen kronor per sängplats vid dessa anläggningar, som ifrågasätts att göras enklare än våra redan färdiga sanatorier för att nedbringa kostnaden och göra det möjligt att utföra det kolossala antal vårdanstalter, som skulle behövas för att få bukt med denna sjukdom. Om man då utgår från ett behof af plats för 12,000 patienter och förutsätter, att staten eller landstingen skulle bekosta byggnader och inventarier för dylika anstalter, samt beräknar en kostnad af 3,000 kronor för säng, skulle vi vara uppe i en anläggningskostnad af 36 millioner kronor. Tänker jag mig vidare, huru underhållskostnaden för de å anstalten intagna skulle ställa sig, samt därvid tager till utgångspunkt förhållandena vid redan befintliga sanatorier, ställer det sig så, att utöfver patienternas afgifter, som variera från 50 öre och till 3 kronor 50 öre för de dyraste platserna med ett medeltal af närmare 1 krona 50 öre, har det till patienternas underhåll åtgått 2 kronor af statsmedel eller af jubileumsfondens ränteafkastning. Man kan nu icke tänka sig, att den platsafgift, som på de enklare vårdanstalterna skulle betalas af patienterna själfva eller för fattiga af kommunen, kunde ställa sig lika hög som vid sanatorierna, då de förra ju icke vore afsedda att fylla uppgiften i samma grad som sanatorierna, och det torde då knappast kunna beräknas, att hvad utöfver denna afgift skulle utgå af allmänna medel från vare sig kommuner, landsting eller staten kan sättas till mindre än 1 krona 50 öre per patient, och med antagande häraf komme man till en årlig kostnad af öfver 5 millioner kronor.

Ja, nu skall man säga mig: det är icke sagdt, att platser komma att behövas för så många som 12,000, men de läkare, som ställt sig på denna punkt, säga, att få vi vårdanstalter endast för en del, så blir det icke mycket vunnit med den saken, emedan de tuberkelsjuka från trakter, där man icke kunnat uppföra vårdanstalter, flytta från en ort till en annan och på detta sätt sprida sjukdomen, och skall man lägga hufvudvikten på att genom vårdanstalter bekämpa sjukdomen, måste man, huru det än räknas, vara beredd på kostnader, som blifva kolossala.

Nu är frågan: Är det så säkert, att detta kolossalt dyrbara

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

sätt för tuberkulosens bekämpande är det enda hittills lämpliga? Under det man afvaktar de nya rön, som dag för dag göras på detta område, och hvilka kanske skola lämna mera effektiva medel mot sjukdomen, så bör man kunna nöja sig med billigare och mindre vidt omfattande åtgärder? Jag hänvisar endast därtill, att det rika Frankrike icke lagt sig ombord med dessa byggnader, sanatorier och vårdanstalter, utan att man där stöder sig på en annan anordning, som kallas för dispensörer, så beskaffade att fackmän på detta område, biträdda af privata personer, samverka. Sedan läkare å ett slags polikliniker undersökt de sjuka, erhålla dessa förhållningsorder och föreskrifter, huru de skola förfara, och de andra, som äro biträdande, lämna bidrag genom penningar och lifsmedel för att patienten må erhålla bättre föda samt bo sundare än hvad i vanliga fall äger rum. Det kan icke påstås, att detta behandlingssätt visat sig vara sämre eller mindre betydelsefullt än en sådan här sanatorievård af enklare beskaffenhet, som kunde erhållas i de anstalter, hvilka äro föreslagna att anläggas här i landet. Men det kan ju hända, att för det fattiga Sverige det vore mindre lämpligt att gå så ekonomiskt till väga som att försöka tillämpa denna metod. Det är ju ganska likt oss att vi icke anse oss behöfva mycket taga hänsyn till våra ekonomiska resurser; då någon möjlighet finnes att för något ändamål skuldsätta sig, tvekar man icke inför de stora utgifterna, och så ungefär förhåller det sig äfven här. Men utom detta tror jag det är högst sannolikt att, med den undervisning af de sjuka, som just nationalföreningen satt såsom ett af sina syftemål, det skall kunna vinnas rätt afsevärdt, i sådana fall nämligen, när tuberkulos konstaterats och patienten söker inträde vid ett sanatorium, men där icke finnes plats, så att han kanske får vänta en och annan månad. Denne patient, som erhållit undervisning, huru han under tiden skall sköta sig för att icke sjukdomen må förvärras, skall kanske i afsevärd grad befinnas förbättrad, om han följt de gifna föreskrifterna. Säkert är, att om man i afseende å tuberkulosen är ense om något, så är det därom, att frisk luft, närande föda, renlighet och ett sundt lif i öfrigt äro viktiga faktorer vid sjukdomens bekämpande, och har denne patient, som fått vänta på inträde, iakttagit gifna föreskrifter samt låtit läkare emellanåt undersöka, huru han utvecklats, skall säkerligen sådana visa sig icke vara så stor af att han icke så hastigt, som eljest varit önskligt, fått inträde vid sanatoriet.

Detta in fråga om utskottets förslag. Men, mina herrar, sanatoriefrågan får icke ses uteslutande ur den synpunkt jag nu angifvit; vården å en dylik anstalt är äfven af vikt i sådant afseende, att den har en uppfostrande betydelse för de patienter, som där fått inträde; de få erfara, huru de skola sköta sig för att om möjligt bibehålla den förbättring, som i allmänhet åtminstone uti afsevärd grad vinnas. Man må likväl icke öferskatta förbättringsresultatet af en kur på någon af dessa anstalter. För ett visst an-

tal af dem, som vistats där under 4, 5 och 6 månader, äro symptomerna vid en utskrifning tämligen gynnsamma. Men man vet ju i allmänhet icke, huru varaktig den vunna förbättringen i själfva verket är; man kan frukta, att den ofta icke är så särdeles stor, detta på den grund att patienter finnas, som varit inne på sanatorier ända till tre gånger. Läkarne vid våra sanatorier hafva hittills icke genom skriftlig förbindelse med utskrifne, förbättrade patienter eller genom andra åtgärder kunnat konstatera, i huru hög grad dessa personer stått sig under tiden därefter utan att återigen försämrats, men att döma af resultaten i Tyskland torde det visa sig, att rätt många af de såsom väsentligen förbättrade utskrifne efter några år afilda. Vi veta, huru läkarvetenskapen i alla länder arbetar på att komma under fund med säkrare och bättre läkemetoder än de nu kända för bekämpande af denna sjukdom; vi kunna få vänta på en dylik upptäckt ett år eller flera år, men det hoppet kunna vi i alla fall hysa, att förr eller senare skall man hafva funnit ett kraftigare medel än vi för närvarande känna. Jag vill blott i sådant hänseende påminna om underrättelsen om den italienska professorn Levis upptäckt rörande jod såsom ett nytt medel för behandling af tuberkulösa, och, såvidt en tidningsuppgift därom är riktig, kommer han att besökas af en läkare härstädes, doktor Buhre, som ämnar taga närmare kändedom om denna metod. Om man får tro upptäckarens egna uppgifter, synes här vara något att hoppas på af ganska väsentlig betydelse. Med ett ord, man må intressera sig hur mycket som helst för att ett godt och lyckligt resultat så fort som möjligt må vinnas i fråga om bekämpande af denna härjande och svåra sjukdom, min öfvertygelse är dock den, att Riksdagen genom en skrifvelse i nu afsedd riktning snarare motverkar det mål den åsyftar, än om man underlåter att ännu taga initiativ i frågan. Jag stöder denna öfvertygelse icke allenast därpå, att man för närvarande ännu icke är på det klara med, huruvida det är möjligt att genomföra denna utsträckta sanatorievård, ytterst kostsam och dyrbar som den är samt oändligt svår att genomföra, därför att såväl kommuner som landsting för närvarande hafva kolossala utgifter för andra ändamål, gående ungefär i samma riktning, nämligen anskaffande af utrymme för alla svagsinta, som icke fått plats på hospital och asyler, samt anordnande af epidemisjukhus, hvilka läkarne i hög grad anse vara viktiga för att förekomma spridning af delvis mycket smittosamma sjukdomar m. m. Det är enligt min mening icke ringaste utsikt för att, om den utredning, hvarom här är fråga, skulle utmynna i att konstatera behofvet af anstalter för så eller så många tusental sjuka, staten kunde bekosta anläggning af dessa anstalter, utan möjligtvis på sin höjd lämna något bidrag till hvad ett fåtal landsting eller kommuner kunnat för ändamålet anslå. Den ekonomiska situationen gör det i alla fall omöjligt att annat än i obetydlig grad realisera den tanke, som ligger till grund för utskottets fram-

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.*

(Forts.)

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomar.
(Forts.)*

ställning i ämnet, men jag fruktar tyvärr, att om skrifvelsen aflåtes, skadar man denna sak; detta på den grund att om svenska nationalföreningen för tuberkulosens bekämpande finge för sig, att Riksdagen nu skrifvit till Kungl. Maj:t samt begärt fullständig utredning om skyndsamt anordnande af vårdanstalter, så skulle den anse sig icke behöfva på samma sätt som hittills lägga manken till för att ur andra synpunkter utreda, huruvida icke bättre och lämpligare medel finnes för att hämma tuberkulosen, ty hvad tjänade det till, då meningen vore att basera allt på detta sätt för sjukdomens bekämpande? Det skulle enligt min mening verka mer eller mindre förslappande och förlamande på den mycket viktiga verksamhet, som denna förening satt sig före, och som den eljest säkerligen komme att utveckla.

Herrarna må förlåta mig, om jag, på de grunder jag nu anfört, dristar mig att yrka afslag på utskottets hemställan, och då jag det gör, behöfver däri icke ligga, att jag en annan gång skulle sätta mig emot en skrifvelse i annan form än den, hvori detta förslag preciserats, eller såvida man genom utredningar och vetenskapliga rön kommit till den uppfattningen, att andra utvägar än denna icke finnas, att statens bidrag i lämplig form kan erhållas. Det är ur den synpunkten, att man, såsom jag är öfvertygad, slutligen skall lyckas finna ett sätt att verksamt gagna denna sak, ett sätt, hvilket för oss vore ekonomiskt möjligt att realisera, som man har att betrakta mitt yrkande om afslag, icke såsom grundadt på någon afvoghet mot eller bristande intresse för själfva saken.

Herr Billing: Efter öfverenskommelse med utskottets ärade ordförande och för att bereda mig förmånen att få svar af honom på hvad jag har att anföra och bespara honom att uppträda två gånger, har jag begärt ordet omedelbart efter den föregående talarren, ehuru jag icke har för afsikt att opponera mot honom, utan ämnar med honom i hufvudsak instämma. Då jag det gör, behöfver och bör jag naturligtvis icke upprepa något af hvad han anfört, utan skall be att i stället få för egen del uttala några tankar i den nu föreliggande, mycket viktiga och allvarliga frågan.

Mot utskottets förslag har jag, utom hvad den föregående talarren framhållit, den anmärkning att göra, att det synes mig vara alldeles för vidtomfattande och för långt gående, och jag kan icke neka, att jag i viss mån har samma anmärkning mot den förening, från hvilken motionen har utgått. Det kan ju icke finnas någon, som icke måste vara intresserad för, att kampen mot tuberkulosen måtte upptagas med kraft och om möjligt föras till seger. Men för min egen del har jag aldrig haft rätt förtroende till mycket stora ansatser i begynnelsen. Jag har alltid lärt mig att tro, att hvad det verkligt skall blifva något stort af icke skall begynna med stora ansatser, utan med en ringa början. Jag har alltid trott

på liknelsen om surdegen, att hvad som skall utveckla sig mycket och stort och kraftigt måste likna den.

När jag nu ser, hvad den begärda utredningen skulle uträtta, kan jag icke annat än gifva akt på, huru ofantligt stora uppgifter skulle ställas för den. Jag skall ur utskottets motivering upprepa en del. Det skulle utredas, huru stort behovet är af sjukplatser. Alltså: det skulle utredas, huru många tuberkulossjuka här finnas. Tänk, mina herrar, hvad det innebär! Vidare skulle det utredas, på hvad sätt sjukvårdsanstalterna bäst skulle anordnas. Det blir en helt annan sida af utredningen. Den förra är ju en rent medicinsk, och denna är en administrativ eller ekonomiskt-administrativ. Så skulle utredas, huru stor kostnaden skulle blifva. Det är den finansiella sidan. Så skulle utredas, huruvida det bör vara en landstingens och kommunernas angelägenhet. Ja, det skulle väl vara något slags politisk utredning. Så skulle utredas, huru och genom hvem statens bidrag bör fördelas. Och så lägges till: »Allt detta och många andra därmed sammanhängande frågor torde med skäl böra göras till föremål för en fullständig utredning.»

Tänk, mina herrar, hvilken utredning! Tänk, hvilka krafter som måste här nedläggas, hvilket arbete, hvilka kostnader! Jag hemställer, om icke det är nästan orimligt att begära en så vidt gående utredning, om icke den tid och de kostnader, som för den erfordrades — i parentes påminner jag om hvad det har kostat att göra en någorlunda fullständig utredning rörande behovet af platser för sinnessjuka, och de sinnessjuka, som tyvärr äro många, äro dock ett försvinnande antal i jämförelse med de tuberkulösa — om icke den tid, det arbete, de kostnader, som skulle nedläggas på denna utredning, kunna bättre användas just för att hjälpa de tuberkulösa. Mina herrar, hvad är det egentligen för glädje att nu, att *nu* få veta, att här äro kanske 100,000 tuberkulösa, om man icke har möjlighet att sörja för flera än kanske 1,000? Vore det icke mera värdt att använda sina krafter och sina medel för att bereda hjälp till kanske 100 tuberkulossjuka utöfver dem man annars skulle kunna bereda hjälp åt? Här finnes väl tillräcklig insikt om, att det finnes många tuberkulossjuka i vårt land. Icke behöfva vi hafva en stor vetenskaplig utredning för att få veta det. Är det icke nog att begynna taga hand om dem, som vi veta redan finnas? Icke tro herrarna, att vi kunna någonsin få anordnade sanatorier, eller hvad det nu skall vara för anordningar för alla dessa sjuka, på en gång? Är det icke mycket rimligare och förståndigare att begynna någorlunda smått med anstalter för dem, som vi veta redan finnas vara i behof af denna vård? Jag kan omöjligen tro annat, än att denna stora utredning är ett misstag, och att den endast komme att fördröja den vård om de tuberkulösa, som är af behovet så högst påkallad.

Men när jag nu begärt ordet, har jag egentligen gjort det för

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

att i detta sammanhang säga ett ord till svenska nationalföreningen mot tuberkulos. Och jag säger detta ordet icke blott på eget initiativ, utan därtill alldeles direkt ombedd af just dem, som denna förening snarast påräknar till bistånd i sitt arbete, och det särskildt med anledning af den föreningens skrifvelse, som jag här har i min hand, till svenska nationalföreningens mot tuberkulos länskommittéer utfärdad å styrelsens vägnar. Denna skrifvelse manar länskommittéerna att anordna eller utse en sorts barnavårdsutskott, som skola hafva till uppgift — nu ber jag, att herrarna vilja vara så goda och gifva akt — att förmå föräldrar, som själfva hafva något slags tuberkulosmitta, eller hafva barn, som hafva det, att skilja från sig — icke sina sjuka barn för att få dem in på vårdanstalt, utan att *skilja från sig sina friska barn*. De friska barnen skola skiljas från hem och föräldrar och utackorderas i fosterhem eller eventuellt i särskilda anstalter eller kolonier. Styrelsen vill naturligtvis icke *tvunga* föräldrar att mot sin vilja skicka från sig sina friska barn. Det är nog, att man nu för tiden tvingar folk att skicka från sig sina på visst sätt sjuka barn. Detta kan ju vara nödvändigt kanske, men, mina herrar, det är något förfärligt hårdt för föräldrar att skicka från sig sina sjuka barn till epidemisjukhuset och så kanske aldrig få se dem åter, utan blott underrättas om, att de där hafva dött. Det kan ju vara, att detta är nödvändigt, men hårdt är det, och man skall väl åtminstone ej sträcka ut en så våldsam åtgärd längre än nödigt är. Det är icke, som styrelsen nu här uttalar, efter min uppfattning önskligt, att föräldrar, som ha något slags tuberkulosjuk i sitt hem, måtte skicka från sig sina friska barn till fosterhem. Styrelsen anser troligt och jag hoppas innerligt, att det skall visa sig, att föräldrar i allmänhet skola vara ovilliga till detta. Styrelsen hoppas dock, att genom dessa kommittéers eller barnavårdsutskotts åtgärder man skall öfvervinna dessa föräldrars motvillighet, så att de skola lämna sina friska barn från sig. Den enda betänklighet, som styrelsen tyckes hafva känt vid en sådan åtgärd, är den, som utgår från fattigvårdssynpunkt. Det förekommer mig verkligen — jag vet icke riktigt hvad jag skall säga — litet märkligt, att man tillrådes på detta sätt skilja barn från föräldrar, men blott icke så länge eller så långt bort, att hemortsrätten förloras i det fattigvårdssamhälle de tillhöra.

Sådan är nu styrelsens hemställan, och det är för mig omöjligt att icke här uttala den mening, att styrelsen genom detta cirkulär — jag ber om förlåtelse, mina herrar, att jag säger så — begått ett rätt grundligt misstag och genom detta cirkulär, om det icke annulleras i en eller annan form, lagt ett mycket, mycket stort hinder för sin verksamhet och bidragit på ett väsentligt sätt att taga bort sympatierna för hela föreningen. Ty jag tror icke, att människor i allmänhet skola kunna lösgöra sig från känslan, att det är någonting i högsta grad motbjudande — jag skall icke

nyttja ett starkare uttryck än motbudande — detta att försöka förmå föräldrar att skilja sig från sina friska barn, därför att de hafva sjukdomen i hemmet. För min del är jag öfvertygad om, att för ett barn finnes ingenting så värdefullt som att vara hemma i sitt hem; och att skilja ett barn från sitt hem, när detta icke är alldeles nödvändigt, det är att taga från barnet barnets allra bästa förmån, något som icke kan ersättas. Jag vädjar till hvar och en af herrarna, om där finnes någonting i världen herrarna skulle vilja byta ut mot de år herrarna som barn fått vara i sina hem. Att då nu tillråda, att man skall skilja från sig sina friska barn — här är icke fråga därom blott för en kort tid, utan det är fråga om hela den tid, som där finnes någon tuberkulossjuk i hemmet —, det anser jag vara ett mycket betänkligt råd, som jag tror, att man bör återkalla. Jag förstår väl rådet och att det framkommit i kärleksfull välmening, men jag ser i detsamma ett uttryck för hvad jag ser uttryck för i så många former och hvarom jag talade för icke länge sedan, uttryck för en uppfattning, som synes blifva alltmera gällande, men som jag under inga omständigheter kan anse vara riktig, den uppfattningen, att det skulle vara det högsta af alla bud: sköt din hälsa, och att det skulle vara det högsta jordiska goda att lefva så många år som möjligt på denna jorden. Jag kan omöjligt anse hvarken det ena eller det andra vara riktigt. Jag har aldrig lärt och kommer aldrig att medgifva, att det att sköta hälsan, så viktigt det kan vara, är det högsta budet, och jag kommer aldrig att tro, att det är den högsta förmån att lefva så många år som möjligt på jorden. Jag har lärt, att det högsta budet är kärleksbudet, och att det är oändligt mycket mera värdefullt att lefva få år, men under de åren verkligen vara till någon glädje och något gagn för människor, än att lefva i många år för att sköta sin hälsa. Och detta anser jag hafva sin tillämpning här, ty jag kan icke underskatta äfven barnens betydelse i hemmen. Jag tror, att det är knappt någon, som tillräckligt högt kan uppskatta hvad ett friskt, lifligt och gladt och vänligt barn uträttar i hemmet. Att då anse det såsom en förmån och såsom något önskligt att få de friska barnen skickade bort från hemmet, tror jag verkligen icke kan vara riktigt, utan jag betraktar det såsom uttryck för ett vilseledt nit.

Jag tager mig därför den friheten, då jag vet, att här inne finnas ledamöter från svenska nationalföreningen mot tuberkulos, att till dem ställa den vördsamma men innerliga anhållan, att de icke måtte vidhålla det program, som i cirkuläret framlagts, utan att de måtte i stället gå en annan väg. Och det vågar jag vördsamt försäkra, att, om ett sådant program som detta vidhålles, denna förening icke kommer att vinna det understöd, som den behöfver, som den önskar och som den är värd. Och jag slutar med att upppepa, att hvad jag här nu har sagt icke bör betraktas endast såsom ett uttryck för mina egna känslor och tankar, ehuru

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts)*

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

det är detta också, utan att jag har här uppträdt på uttrycklig an- hållan just från det håll, från hvilket nationalföreningen i denna skrifvelse också säger sig företrädesvis påräkna understöd och från hvilket den föreningen behöfver understöd.

Friherre Tamm: Det var hårda ord, som sist uttalades, komma från en kärleksfull uppfattning. Talaren sade, att det icke var ett kärleksfullt sätt att gå till väga att vilja från föräldrarna skilja de friska barnen. Kärleken är dock mångsidig och mångfaldig, och framställningen har utgått från en innerlig önskan att i ett afseende skydda barnen. Man har försökt, hvilket den förste talaren omnämnde, att genom experiment göra sig reda för, huru det skulle gå till att under ständig tillsyn och vård ställa så, att sjuka för- äldrar skulle kunna bo tillsammans med sina friska barn och bar- nen bibehållas friska. Men detta kan icke ske i någon särdeles stor skala, utan man har måst inskränka sig till att hyra ett hus, i hvilket familjer af nämnda beskaffenhet få bo på särskildt för- delaktiga villkor. Sedan man har vunnit en erfarenhet om detta, kan man lämna ett meddelande därom och påvisa, huru det skall gå till. Det är och var icke meningen, att de friska barnen skulle skiljas från hemmet därför, att de hade några sjuka syskon. Det var egentligen därför, att deras föräldrar, som skulle hafva vård om dem, vore sjuka. Det är visserligen sant, att man har uttalat den förhoppning, att det skall lyckas att öfvertyga föräldrarna om förmånen att för någon tid lämna barnen ifrån sig för att seder- mera återfå dem friska. Och när föräldrarna själfva enligt den instruktion, som är gifven, skulle få utvälja fosterhem bland dem, som erbjudas åt dem, föreställer jag mig, att föräldrarna själfva också skola vara så noga i valet däraf, att, därest de icke kunna få ett fosterhem, som de själfva tycka är bra, de då icke begagna sig af detta erbjudande. Ty det är endast ett erbjudande och icke något tvång.

Det är under många förhållanden, som föräldrar få skilja sig från sina barn för kortare tider. Det är många föräldrar, som skicka sina barn till städerna i skola, för att de där skola upp- fostras. Då se de också ut ett hem, i hvilket de kunna få inackor- dera barnen, därför att de icke kunna få fortfarande vistas i för- äldrahemmet. Lika med den siste talaren är jag gruffligt intresse- rad af och ser helst att föräldrar och barn få vara tillsammans, att barnen ständigt få vara under föräldrarnas vård och se goda exempel från dem. Men jag skulle själf icke draga i betänkande att, därest mitt barn vore sjukt, låta föra det till ett epidemisjuk- hus. Jag skulle däri se en lycka och icke en olycka, hvilket den siste talaren nära på ansåg det vara för föräldrarna, att deras sjuka barn skulle föras till ett epidemisjukhus. Kärleken till barnen synes mig fordra, att man äfven i sådant afseende söker bereda dem de största förmåner, som äro möjliga.

Naturligtvis skall, när från ett sådant håll anmärkning blifvit framställd, saken föreläggas nationalföreningen, som — jag vågar påstå det — icke lättsinnigt vill behandla de frågor, som föreläggas den, och de synpunkter, som här blifvit framhållna, skola samvetsgrant framföras, ehuru jag för min del icke i det cirkulär, som återopades, ser en kärlekslöshet. Jag ser däri snarare motsatsen.

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

Samme talare understödde reservanten i hans yrkande, och jag ber nu att med några ord få vända mig mot honom. Hans mycket väl genomtänkta och genomarbetade anförande supplerar reservationen på ett för utskottet ganska kinkigt sätt, när det blir fråga om att därpå lämna svar. Han började med att återropa förra årets motion och jämförde den med motionen i år. Mycket riktigt anmärkte han, att motionären nu gjort ungefär samma framställning, som förra året aflämnades. Men utskottet förra året skiljer sig däremot mycket litet från utskottet i år, därför att det var vissa delar af motionärens framställning, mot hvilka utskottet förra året vände sig och hvilka föranledde det att yrka afslag å motionen i sin helhet. I årets tillfälliga utskott hafva däremot afsöndrats sådana ärenden, som egentligen utgjorde anledning till afstyrkandet i fjol, och man har sökt att blott taga en del af hvad motionären föreslagit. Reservanten förklarade, att man ej vet hvad tuberkulosen är, och det är mycket, som också upprepades här, som man icke har reda på. Är det också ett faktum, att man icke vet hvad tuberkulosen är, vet man ju dock tämligen väl, huru den yttrar sig, och det är många medel kända, hvarigenom dess framfart betydligt saktats och i många fall upphört. Reservanten själf anförde åtskilliga medel, som äro särskildt verksamma, och läkarne, med hvilka nationalföreningen naturligtvis haft tillfälle att tala och utskottet också, äro icke af den mening, att läkaresällskapets öfverläggningar i ärendet skulle visat någon omöjlighet att för närvarande i åtskilliga afseenden råda bot mot tuberkulosen. Läkarne förklara alldeles bestämdt, att tuberkulosen är en farlig sjukdom, men äfven att den — icke är obotlig. Och om man skulle af det, att man icke precis vet hvad tuberkulosen är och icke vet alla möjliga medel att förekomma och bota den, komma till det resultat, att man ingenting skall göra, förrän det blir alldeles klart, hvilket bästa sättet är att förhindra tuberkulos, skulle läkarne aldrig någonsin göra eller hafva gjort några framsteg. De skulle ej få bota en sjukdom, därför att de ej fullt visste hvad det var. Det inträffar hvarje år, att upptäckter blifvit gjorda, hvarigenom man kommit under fund med, att de medel, som förut blifvit använda att bota en sjukdom, icke vidare duga, utan det föreskrifves andra botemedel.

Här lämnades en redogörelse för, huru mycket det skulle kosta, och meddelades, att det skulle vara platser för 12,000 per-

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

soner, som skulle vara erforderliga, därest alla skulle få platser. Jag föreställer mig, att bland de sjuka det är många, som icke vilja ha platser på något sjukhus, därför att de kunna vårda sig i sina hem. Och om man skulle gå ut ifrån, att därför att man icke kan hjälpa alla, som äro i behof af hjälp, skall man icke hjälpa någon, föreställer jag mig, att ett minimum skulle blifva uträttadt. Mig förefaller, att det är gifvet, att man skall söka hjälpa så många man kan, äfven om icke alla skulle kunna få den erforderliga hjälpen. Och när det är fråga om att beräkna kostnaderna, föreställer jag mig, att man icke gärna får jämföra de sjukvårdsinrättningar, hvarom här är fråga, med jubileisanatorierna eller länslasaretten eller de större sjukhusen i allmänhet; ty här är naturligtvis meningen att få små och billiga sjukvårdsanstalter, spridda på flera ställen inom landet. Med anledning däraf föreställer jag mig, att man skulle kunna få godt om platser äfven för ett billigare pris. Risken för staten i detta fall är naturligtvis ej på långt när så stor, som man vill göra den, ty här har ju aldrig varit meningen, att staten skulle taga initiativ, utan att enskilde och mindre eller större kommuner skulle få begära att i någon form erhålla medel till uppförande af sådana byggnader eller, hvilket kanske vore ändå fördelaktigare, att icke någon hjälp skulle lämnas till uppförande af dessa sjukvårdsanstalter, utan hjälpen skulle endast afse den sjukvård, som vid dessa anstalter skulle förekomma. Jag föreställer mig på grund af allt detta, att utskottets förslag till hvad som skulle göras icke behöfver gifvas en så kolossal utsträckning, som den fått, särskildt af den siste ärade talaren, hvilken på de olika departementen fördelade de olika framställningar som här blifvit gjorda. Det lär väl kunna lämnas åt en kommitté, ifall en sådan blir af Kungl. Maj:t tillsatt, att taga hand om sådana saker, som äro utförbara, samt lämna annat å sido. Så har utskottet gjort i afseende på motionen, och jag föreställer mig, att jämväl en kommitté skulle kunna förfara på ungefär enahanda sätt vid sitt arbete.

Reservanten uttalade vidare den mening, att denna skrifvelse möjligen skulle kunna skada. Jag skall be att få anföra, att en metod ungefär lika med den man här tänkt sig mot tuberkulosen har i Norge användts mot spetälska och med mycken framgång. Jag medgifver, att materialet därvidlag icke var på långt när så stort, därför att de spetälskes antal där ej gått upp till mera än 3,000, men i alla fall har man genom att åtskilja dem från andra och genom att vårda och sköta dem kommit att blifva fullkomligt herre öfver denna sjukdom. Och jag föreställer mig, att så bör det kunna gå äfven i afseende på tuberkulosen. Alldeles i likhet med reservanten håller jag före, att, när en förening eller ett sällskap startar, den hoppas på att kunna genom privat hjälp och privat verksamhet vinna det understöd och den hjälp, som behöfs. Snart kommer man dock under fund med att detta icke låter sig

sig göra. Det bekvämaste sättet är då att vända sig till antingen staten eller kommunen för att erhålla de medel, som icke på enskild väg kunnat anskaffas. Detta är dock, äfven enligt min åsikt, ett förkastligt sätt att gå till väga; ty i samma stund, som den privata verksamheten erfar, att man vändt sig till det allmänna, slappas intresset. Det är slut med de enskilda bidragen och det är slut med det, som är ännu viktigare, det enskilda arbetet för målets ernående. Men det är dock icke alls fråga om detta.

Reservanten karakteriserar uti sitt yttrande svenska nationalföreningens uppgifter. Bland dem finnas emellertid icke tillhandahållande af sjukvårdsanstalter. Men nationalföreningen har kommit under fund med, att dylika anstalter äro behöfliga, och därför har nationalföreningen skrivit till sina länskommittéer och frågat dem, huruvida det icke äfven vore deras mening, att man borde söka få det allmänna att bidraga till utförande af sådana sjukvårdsanstalter, som äro behöfliga för vården af de tuberkulösa. Därpå ha, efter hvad som synes af utskottsbetänkandet, svar ingått, som alla öfverensstämma däruti, att det är alldeles nödvändigt, ifall vi vilja åstadkomma någonting verkligt godt, att staten ingriper samt med en hjälpande hand understöder. Längre har man ej velat gå: understöd åt dem, som vilja någonting i saken göra. Det är således icke därför att nationalföreningen misslyckats i att få det enskilda intresset att understödja den som en sådan här framställning har blifvit gjord, utan det är därför att detta är ett föremål, som icke ligger inom nationalföreningens arbetsområde. Jag talar här från nationalföreningen, hvars styrelse jag tillhör, och alla dess åtgöranden äro så intimt förenade med hela min uppfattning, att jag icke kan hjälpa, jag ber om tillgift därför, om jag någon gång använder uttrycket *nationalföreningen*, då jag bort säga *utskottet*. Det har dock icke varit min mening att åsidosätta tillbörlig aktning för utskottet och dess medlemmar.

Ehuru särdeles kraftiga inlägg här blifvit gjorda mot den framställning, som utskottet tillåtit sig göra, vågar jag dock, på grund af den öfvertygelse jag har om densammas nytta, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnebladh: Det har här blifvit sagdt, att man skall icke låta bli att göra *någonting* därför att man icke kan göra *allt*. Det är fullkomligt riktigt, men å andra sidan måste man erinra sig, hvad motionären själf säger, att fiendens position tages icke med storm, och fråga är, ifall man i detta afseende vidtager en åtgärd af den omfattning, som i denna skrifvelse angifves, hvilken i själfva verket kommer att kasta omsorgen framför allt på staten, om man då icke möjligen har gjort för mycket, och om ej för sakens framgång vore bättre att icke göra för mycket i början. Därmed har man icke på det ringaste sätt sagt, att man icke vill göra någonting. Att tuberkulosen bör bekämpas och det allvarligt,

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

därom äro ju alla ense, men frågan är här icke om *målet*, utan om de *rätta medlen*.

Jag antager, att, då för åtskilliga år sedan sanatorierna skapades, mången i kammaren, som då var med, trodde att därmed var det mesta gjordt. Erfarenheten har visat, att, långt ifrån att det mesta är gjordt, tvärtom nya tvifvelsmål hafva uppstått, och då Riksdagen helt hastigt beslöt det tredje sanatoriet, innan man hade någon erfarenhet om verkan af de tvenne, fanns det åtminstone enskilda varnande röster, som menade, att det är bättre att se sig för först, innan man tager allt på en gång. Huru hafva sanatorierna verkat? Jag antar, att de hafva verkat godt i det hela, kostnaderna kunna vara stora, men det spelar ingen roll, om därmed utträttats något riktigt godt. Jag är icke alldeles säker därpå. Herrarna veta likaväl som jag, att genom olyckliga tillfälligheter mången patient har kommit in på ett sanatorium, med hvilken det gått alltför långt för att han borde få vara där, och jag skall i detta afseende strax komma in på en annan sida af sanatoriernas verksamhet.

Om man nu skall skapa nya vårdanstalter, som visserligen icke hafva samma karaktär som sanatorierna, men dock alltid blifva i viss mån en sorts koncentreringsvårdanstalter, utsätter man sig icke då för den fara, som från ett och annat håll påpekats, den nämligen, att, om man inom ett mera inskränkt område koncentrerar åtskilliga lungsjuka, det kan menligt inverka äfven på närliggande trakt. Och jag vill erinra om, att det finnes ett landskap i Sverige, där koncentring af lungsjuka visserligen icke torde varit till fördel, knappt för dem själfva, och ännu mindre för provinsen.

Att det skulle blifva många, som behöfva vård på de nya anstalterna, därom må man hysa olika åsikter — om det skall blifva 12,000 eller mindre, jag vågar i detta fall icke uttala någon siffra, och kostnaderna kunna ju beräknas lägre eller högre. Men en sak få vi dock tänka efter, innan vi principiellt åtminstone bestämma oss för detta. Jag kommer nu till den.

Sedan de sjuka gått igenom vårdanstalten, huru skall det då gå med dem? Detta är måhända det viktigaste af alltihop och därom är likvisst förut icke taladt. Vi hafva nyss från kompetent håll erfarit, att personer, som kommit ut från ett sanatorium, icke gärna blifva antagna i någon verksamhet. Jag citerar detta efter en allmängjord uppgift. Hvad jag själf vet är, att personer, som undergått vård å någon sorts tuberkulosvårdanstalt eller visat symtomer till tuberkulos, hafva ganska svårt att finna användning i någon verksamhet, ty deras kamrater draga sig för dem, och detta är en ytterst viktig omständighet, som icke på något sätt får förbises vid behandlingen af frågan. Låtom oss vårda dessa patienter så godt vi kunna, men låtom oss framför allt icke utbreda denna stora skräck, som gör, att man allestädes drager sig

för en person, som man *tror* ha något anlag för lungdot, han må hafva det eller icke. Att jämföra sjukdomen tuberkulos med en epidemisk farsot är oriktigt. Det är en helt olika diagnos, som här förekommer. Tuberkulosen kan vara ganska svår att diagnostisera och tuberkelbacillen är icke bland dem, som ha lättast, tvärtom kanske svårast att göra sig gällande; det fordras särskildt gynnsamma omständigheter för att den skall kunna rätt verka i kroppen. För den, som har sjukdomsanlaget, spelar icke blott det fysiska, utan äfven det psykiska elementet en ganska betydlig roll, och huru tron I, mina herrar, att det inverkar på en persons tillstånd, om han öfverallt afvisas därför att han varit på en vårdanstalt. Hur skall väl den psykiska uppfattningen blifva inom familjen, om vi så småningom komma därhän, att man ständigt går och funderar öfver hvilka som möjligen skulle kunna behöfva skickas bort, helst om man kommer med jämförelser om spetälska, hvilket verkligen var en mycket olycklig jämförelse. Ej lyckligare tror jag vore erbjudandet för föräldrar att skicka bort sina friska barn för att undvika infektion — *erbjudande* säger man, ej tvång. Ja, mina herrar, hafva vi en gång gått in på erbjudandet, är nog tvånget ej långt borta, i synnerhet om staten lägger sig däri, framför allt, om vi låta bacillskräcken utbreda sig och förlama hvarje tanke på den altruism och kärlek, som dock alltid böra finnas, och allra synnerligast, om man tänker sig möjligheten af att vårda sjuka i inrättningar, som skulle kunna blifva fullständiga infektionsanstalter, om ej för dem själfva, så för andra.

Jag yrkar afslag å betänkandet.

Herr Boström, Filip: I likhet med utskottets ärade ordförande tillåter äfven jag mig att gifva uttryck för tillfredställelsen att i dag äfven från motståndarnes sida hörts utmärkta anföranden i denna sak. Den förste talaren, vice ordförande i utskottet och reservant, har uttalat den meningen, att man nu icke skulle göra någonting, utan låta nationalföreningen verka på de grunder, som den utstakat för sitt arbetsfält. Det förvånar mig dock, att denne talare, medlem af styrelsen för de nu befintliga folksanatorierna, skulle kunna hafva en sådan uppfattning. Ty han framför alla andra borde hafva klart för sig, att något behöfver göras och mer än hvad som är gjordt genom dessa dyrbara sanatorier. Han talade om, huruledes sängafgifterna vid dessa uppgå till omkring 6,000 å 7,000 kronor, han talade om dagkostnaden, att den uppgick till 3 kronor, och han beräknade, att om det funnes 12,000 sjuka, hvilket antal han tog upp från en läkares anförande i läkarsällskapet, skulle det för statsverket medföra en kostnad af 36 millioner. Hafva dessa sanatorier icke haft en tillfredsställande verkan med afseende å de sjuka, så hafva de däremot haft en utmärkt verkan för att man skall kunna se, huru dessa böra anordnas för att undvika så enorma kostnader. Jag har själf icke så ringa er-

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

farenhet af hvad kostnaden såväl för anläggning af sjukhus som för deras dagliga drift går till, och jag har inom det län, jag har äran representera, lyckats erhålla ett hem för sjuka, där kostnaden per säng uppgår till mellan 1,200 och 1,300 kronor och där dagkostnaden, trots en utmärkt riklig föda, med hvilken patienterna alltid varit fullt belättna, vida understiger den utgift, som lands-tinget måste betala för sina lasarett. Man får icke drifva upp, menar jag, denna fråga till så ofantligt stora proportioner som denne talare gjorde. Men han har den uppfattning här i kväll, som han uttalat förut många gånger i denna likasom i Andra Kammaren — han fruktar för att genom ett sådant inlägg till Kungl. Maj:t, hvarom här är fråga, kommer man möjligen att stå inför utgifter, som svårare än hvad nu är fallet skulle tynga på budgeten och försvaga vårt lands ekonomiska bärkraft. Jag antager dock, att den begärda utredningen ej kommer att medföra så stora anslag, att desamma i någon afsevärd mån skulle tynga budgeten.

Herr Billing sade, att det är nog att taga hand om de sjuka som finnas. Ja, huru tager man i vårt land hand om de tuberkulösa som finnas? Herr Törnebladh talade om huru dessa sanatorier verka. Jag har i den vägen ett färskt exempel att förmäla. Under sommaren 1904 anmälde jag en man till vård på ett af våra sanatorier. Han fick plats för sig upplåten i *medio af sistlidne mars månad*, men då var hans tillstånd sådant, att enligt läkares intyg det var omöjligt att få honom dittransporterad, och så är nog ofta händelsen just på grund af de utomordentligt otillräckliga anordningar, som finnas inom vårt land för vården af alla dessa sjuka.

Nu talade herr Billing om att den utredning, som utskottet på grund af motionärens förslag begär hos Kungl. Maj:t, skulle gå in på alla möjliga områden, blifva en medicinsk utredning, en ekonomisk utredning, en finansiell och en politisk utredning. Ja, det vet nog herr Billing, hvilken öfverdrift som ligger i dessa hans ord. Icke kan man väl i fall som detta begära, att någonting skall göras utan att först söka taga reda på huru många som böra hjälpas och mycket därmed sammanhängande, som är nödvändigt att känna för anordnandet af sådana sjukhus. Denna utredning behöfver ej medföra en sådan kostnad som den utredning, hvilken verkställdes för några år sedan angående sinnessjukas vård. *Den* utredningen blef verkligen dyrbar, jag erkänner det med honom, men jag vågar dock påstå, att de penningarna blefvo synnerligen väl använda. Ty just genom den gjorda utredningen kan man hafva förhoppning om att åtminstone ett större antal af dessa sinnessjuka skola kunna få komma till den vårdanstalt, som de framför alla andra behöfva. Vi hafva i den vägen legat så mycket efter, att jag vågar påstå, att vi sällan gjort en statsutgift, som haft så välsignade följder med sig som just denna.

Nu är naturligtvis meningen, att landsting och korporationer inom länet skola till ändamålet bidraga. Jag erkänner i likhet med den förste talaren, att landstingen hafva särskildt genom anordnande af dessa sjukvårdsinrättningar dels för lasaretten och dels för epidemisjukvården tagit sina medel synnerligen hårdt i anspråk. Och skulle man tänka sig, att denna utredning skulle hafva till följd, att man kommer till sådana anstalter som *dessa* , skulle jag i min egenskap af landshöfding i länet icke vilja vara med om att tillstyrka landstinget till sådana utgifter. Men jag menar, att denna sak kan ordnas på ett helt annat och vida mera ekonomiskt sätt, än hvarpå dessa anstalter nu äro anordnade. Härtill kommer, att åtminstone de flesta läkare äro synnerligen intresserade för att denna utredning kommer till stånd. Dessa måtte väl framför oss här i kammaren veta, hvilka behof som föreligga. De hafva i sin dagliga praktik år efter år sett, huru mycket här är att göra, och jag föreställer mig, att om denna kammare i dag afslår den föreliggande motionen, är frågan af den vikt, att den kommer af sig själf igen, och den kommer igen, till dess någonting mera göres än hvad nu är fallet. Nationalföreningen mot tuberkulos har ju egentligen inga andra medel till sitt förfogande än årsafgifter och de nu under sista vintern anskaffade märkena, och dessa begränsade tillgångar kunna naturligtvis icke bidraga till annat än verkställande af utredningar i vissa frågor. Det behöfves nog, att staten här träder emellan, och det är nu angående en sådan utredning, som utskottet föreslagit den skrifvelse, till hvilken jag anhåller att få yrka bifall.

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

Herr Jonsson: Jag anser mig böra rätta en missuppfattning, hvartill den siste talaren gjorde sig skyldig så till vida, att jag skulle påstått, att statsverket här skulle få vidkännas en kostnad af 36 millioner. Jag utgick ifrån att *om* vård behöfves för 12,000 personer, skulle kostnaden antagligen blifva 36 millioner, men att den skulle komma att drabba staten, landstinget och kommunen tillsammans, ej blott staten. Ja, det är godt och väl för motionären att hafva den förhoppning, att dessa anstalter skola kunna ordnas på det billiga sätt han tänkt sig. Men jag tillåter mig uttala den tron, att om han med läkares biträde skall söka ordna dessa anläggningar, är det godt om han kan nedbringa kostnaden under 3,000 kronor pr säng i detta fall.

När jag har talat om att kostnaden vid sanatorierna är emellan 6,000 och 7,000 kronor pr säng, men jag gick ut ifrån att här skulle det kunna gå för 3,000 eller hälften mindre, och man besinnar, huru dessa anstalter böra anordnas, att de måste vara sådana, att de lätt kunna rengöras, att de skola ligga åt solsidan med alla sina rum och vara försedda med korridorer och mycket därtill, som vid sanatorier förekomma, är det alldeles gifvet, att man icke här kan tänka sig några låga kostnader, utan det är godt, om det

*Ifrågasatta
åtgärder till
hämmande af
tuberkulos-
sjukdomen.
(Forts.)*

förslår med 3,000 kronor. Och jag försäkrar, att om dylika inrättningar vare sig med eller utan Riksdagens biträde komma till stånd, skall man få se, huru det går med denna kostnadsfråga, om icke kostnaderna komma att betydligt öfverstiga hvad man beräknat. I fråga om driftkostnader får man ej räkna med att icke läkare måste aflönas, utan att här endast skulle behövas sjuksköterskor. Ty hvad blefve väl det för reda vid dessa anstalter, om icke läkare vore tillstädes att se om de sjuka och observera, huru det går med deras förbättring och dylikt. Det är omöjligt att här tänka sig en lägre anläggningssiffra än hälften af hvad sanatorierna kosta, eller någon billig dagkostnad för vård å desamma.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 40;

Nej — 44.

Föredrogs Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af 8 och 28 §§ uti Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878.

Herr vice talmannen: Jag tillåter mig hemställa, att Första Kammaren behagade för sin del besluta att remittera denna kungl. proposition till särskilda utskottet n:o 2, äfvensom att inbjuda

Andra Kammaren att förena sig om detta beslut, samt att Första Kammaren därjämte måtte besluta att, för den händelse denna inbjudan icke af Andra Kammaren antages, propositionen skall öfverlämnas till lagutskottet.

Denna hemställan bifölls.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,16 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.

Tisdagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Upplästes ett ingifvet läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare kronolänsmannen *Erik Hägglund* fortfarande och tills vidare är af sjukdom hindrad att deltaga i kammarens arbete, varder härmed på heder och samvete intygadt.

Vifstavarf 8 april 1905.

Edvard Odén,
extra provinsialläkare.

Anmäldes och bordlades sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, n:o 10, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare;

bankoutskottets memorial n:o 9, i fråga om ändringar i bankoreglementet samt i aflöningsstaten för riksbanken;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om köp och byte af lös egendom, lag om ändrad lydelse af 166 § sjölagen, lag om ändring i vissa delar af 9 kap. handelsbalken och lag om ändrad lydelse af 38 § utskönningslagen;

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål; och

n:o 52, i anledning af väckt motion angående ändring af 12 § förordningen om kommunalstyrelse i stad och 12 § förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm; äfvensom

första särskilda utskottets memorial, n:o 3, i anledning af återremiss från Första Kammaren af 57 §, 60 § andra och tredje styckena samt 62 och 63 §§ af det vid utskottets utlåtande n:o 1 fogade förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 59, till Konungen, i anledning af väckta motioner angående förändrade bestämmelser i fråga om beskattning af inkomst af skog.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 60, i anledning af väckt motion om tillägg till 5 § i förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län den 24 juli 1903, samt

n:o 61, i anledning af väckt motion angående rätten att idka realisation och gårdfarihandel.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 281, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogs och bordlades ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 280, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande af tuberkulosjukdomens utbredning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Rabes* den 8 innevarande april väckta och då bordlagda motion, n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inredande i fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm af lokaler för utrikesdepartementet m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, statsutskottets den 8 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial, n:is 6 och 81—83, äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 49.

Afgåfvos och bordlades följande motioner:

n:o 50, af herr *von Möller*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af vin och maltdrycker; samt

n:o 51, af herr *Sandqvist*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af vin och maltdrycker.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att för kammarens ledamöter få tillkännagifva, att enligt inom talmanskonferensen träffad öfverenkommelse arbetsplena komma att äga rum i morgon och om fredag, möjligen äfven om lördag, allt i denna vecka; att första arbetsplenium efter påsk blir torsdagen den 27 dennes, då gemensamma omröstningar komma att äga rum rörande de ärenden, beträffande hvilka förslag till voteringspropositioner till dess hunnit blifva godkända; samt att emellan dessa dagar endast frågor om voteringspropositioner för gemensamma omröstningar, skrifvelseförslag och därmed jämförliga saker komma att afgöras.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Sjöcrona, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att i dag för första gången bordlagda ärenden må nppföras främst på föredragningslistan till morgondagens plenum, dock med undantag af särskilda utskottets (n:o 1) memorial n:o 3, hvori utskottet anmodar kammaren att fatta beslut i till utskottet återförvisade delar af förslaget till lag om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Detta memorial torde å föredragningslistan få uppföras näst efter de i dag för andra gången bordlagda ärenden.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,51 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.